

Proefsleuvenonderzoek Spermalie (Sijsele)

Caroline Ryssaert & Janiek De Gryse

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Caroline Ryssaert & Janiek De Gryse

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Stad Damme

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, december 2008

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

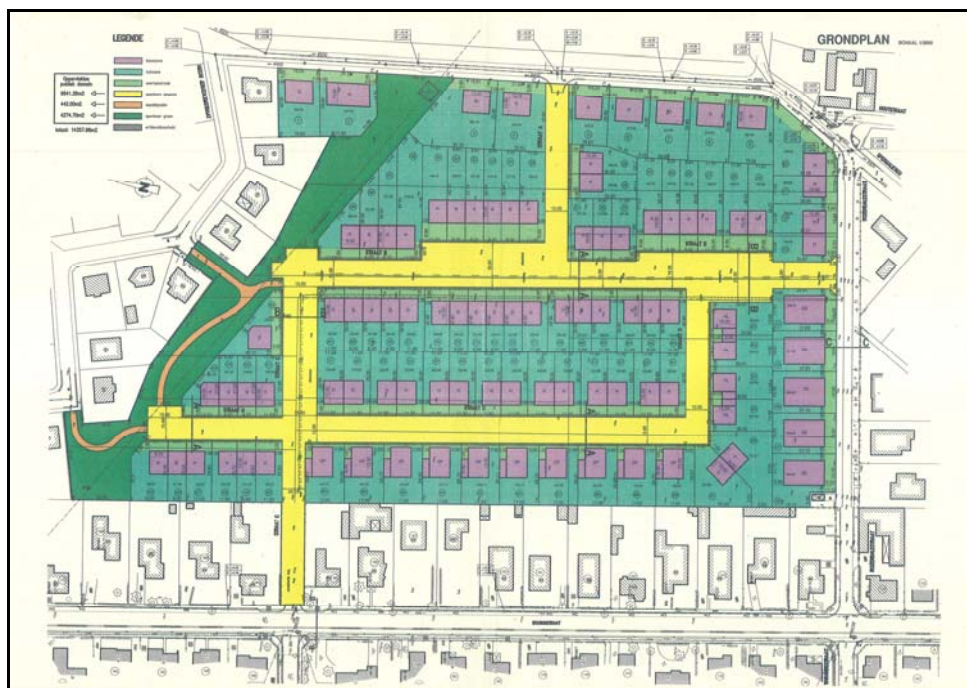
Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding.....	2
1.2. Situering.....	3
1.2.1. Lokalisering	3
1.2.2. Topografische en bodemkundige gegevens.....	4
1.2.3. Historische gegevens	5
2. Methodiek	7
2.1. Vooropgestelde strategie	7
2.2. Toegepaste onderzoeksmethode.....	8
3. Resultaten	9
3.1. Algemene waarnemingen	9
3.2. Stratigrafie.....	9
3.3. Archeologische gegevens	12
4. Evaluatie en advies	12
BIBLIOGRAFIE.....	13
BIJLAGEN	14
1. Overzichtsplan	14
2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven.....	14
3. Sporenlijst	15

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Het archeologisch onderzoek te Sijsele (prov. West-Vlaanderen) vond plaats op het terrein ten noorden van de Rozendalestraat. Dit terrein wordt in de nabije toekomst verkaveld. Omdat deze werken in grote mate vernietigend zijn voor het archeologisch patrimonium, werd door het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed voorafgaand een proefsleuvenonderzoek gevraagd. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba¹, meer bepaald door Janiek De Gryse en Caroline Ryssaert. De bouwheer, Stad Damme, stond in voor de volledige financiering van het onderzoek, inclusief de basisverwerking². Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2008/283 en de archeologische werkcode SIJO8/SP.

Figuur 1 Verkavelingsplan van het projectgebied³

Het terreinwerk nam 5 werkdagen in beslag (24 tot en met 28 november 2008) en werd uitgevoerd door 2 archeologen. De rapportage, uitgevoerd door één archeoloog, werd afgerond op 5 december 2008.

¹ Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele. Website: www.rubenwillaert.be.

² We willen Stad Damme, in het bijzonder Hans Boone, alsook Grontmij, in het bijzonder Peter Vanhollemeersch, hartelijk bedanken voor de aangename samenwerking.

³ Met dank aan Grontmij voor het ter beschikking stellen van het verkavelingsplan.

1.2. Situering

1.2.1. Lokalisering

Het projectgebied situeert zich te Sijsele, deelgemeente van Damme (prov. West-Vlaanderen). De projectzone bevindt zich op een aantal percelen ten noorden van de Rozendalestraat en wordt langs de west- en de noordkant ingesloten door een woonwijk. Aan oostelijke zijde grenst het terrein aan de Spermalieweg.

Figuur 2 orthofoto van de projectzone met lokaliserings van het plangebied⁴

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 5,5ha. Het onderzoek werd uitgevoerd op percelen 3s43, 3t43, 3v43, 3w43, 3x43, 3h44, 3n43, 3p43, 3r43, 3n50, 3p50, 3z48, 3d50, 3k50, 3l50, 3m50.

Figuur 3 Kadasterplan met aanduiding van de projectzone

⁴ www.agiv.be/geo-vlaanderen/straten

1.2.3. Historische gegevens⁷

In de nabijheid van het projectgebied zijn een aantal romeinse vindplaatsen gekend. Tijdens de archeologische begeleiding van het vTn-project (1997-1998) werd enkele kilometers verderop aan de Brieversweg een rechthoekige houtskoolrijke kuil aangetroffen, vermoedelijk te interpreteren als een geïsoleerd vroegromeins brandrestengraf⁸. Ten westen van de Stoofweg werden romeinse nederzettingssporen aangetroffen: paalkuilen, karrensporen, grachten en greppels⁹. Het aardewerk wijst op een vroegromeinse datering. Ten oosten van de Stoofweg bevond zich een romeins grafveld, bestaande uit dertien brandrestengraven. Enkele graven bleken omringd te zijn door rechthoekige funeraire greppelcomplexen. Het aardewerk suggereert een datering op het einde van de 1ste eeuw n. Chr. en de 2de eeuw n. Chr.¹⁰. Vermoedelijk werden rond het begin van de 20ste eeuw ook in de nabijheid van de Stationsstraat Romeinse graven aangetroffen¹¹. De begeleiding van de vTn-leiding bracht tenslotte ten noorden van de Antwerpse Heirweg een uitgestrekte Romeinse nederzetting aan het licht, mogelijk daterend uit het begin van de 2de eeuw n. Chr.¹².

Dichterbij het projectgebied, ter hoogte van de Doornstraat, werd recent een klein romeins grafveld opgegraven. Op basis van het aardewerk kon dit ensemble in de late 1ste tot 2de eeuw n. Chr. geplaatst worden¹³.

Sijsele zou teruggaan op een uitgestrekte Karolingische 'provincie', maar de bewoning lijkt vooral geconcentreerd op de centraal gelegen zandrug. Pas vanaf de inpoldering ter hoogte van Moerkerke onder gravin Johanna in de 12de eeuw, werd het gebied waar de verkaveling gepland wordt interessant voor verdere ontwikkeling. Ook de Brieversweg wordt in deze periode aangelegd als nieuwe verbinding tussen Brugge en Aardenburg¹⁴.

De ontwikkeling van het gebied gebeurde in eerste instantie door de grafelijke ambtenaar Egidius van Bredene die in 1228 het domein Spermalie kocht. Dit domein bevindt zich direct ten oosten van het projectgebied. De oorkonden die bij de verkoop werden opgesteld zijn de oudste teksten waarin Spermalie of *Sparemailge* (=drooggelegd moeras) werd vermeld. In 1235 werd een stenen herenwoning in de noordoostelijke hoek van het domein gebouwd, dat later het opperhof zou worden, ook Hoge Wal of Mote genaamd, en omringd door een dubbele brede gracht. In 1239 schonk Egidius het goed aan de Cisterciënzerorde, waarna een klooster en kerk gebouwd werden¹⁵. Historische bronnen beschreven de omgeving van het domein als een gebied met veel *wastinen*¹⁶.

⁷ IN 't VEN & HOLLEVOET 2005, I, 61.

⁸ IN 't VEN & HOLLEVOET 2005, I, 61.

⁹ IN 't VEN & HOLLEVOET 2005, I, 63. IN 't VEN & HOLLEVOET 2005, II, 29-34.

¹⁰ IN 't VEN, HOLLEVOET, COOREMANS, DE GROOTE & DEFORCE 2005, I, 63. IN 't VEN, HOLLEVOET, COOREMANS, DE GROOTE & DEFORCE 2005, II, 35-45.

¹¹ DE LOË 1905, 139.

¹² IN 't VEN, HOLLEVOET, COOREMANS, DE GROOTE & DEFORCE 2005, I, 63-64.

¹³ DE GRUYSE & DE VOS 2008; RYSSAERT, DE GRUYSE & GHEYSEN 2008.

¹⁴ WINTEN 1967.

¹⁵ <http://paola.erfgoed.net/>

¹⁶ WINTEN 1967.

Ca. 1300 werd de abdijhoeve opgericht op het neerhof, ten westen van de abdijgebouwen. Op de kaart van Pieter Pourbus (1561-1571) is aan de noordzijde van de Brieversweg de Spermaliemolen afgebeeld, die voor de 16de eeuw door de abdij zelf werd geëxploiteerd. Het abdiydomein was voor het grootste gedeelte met bos beplant. Aan de noordzijde bevonden zich weilanden, de Spermaliemeersen. Het meest oostelijk gelegen deel was de warande of 'den hoogen ackere', deels gesitueerd op het grondgebied van Moerkerke. Eveneens was een deel van het Sijsele- en Maleveld in het abdiydomein geïncorporeerd¹⁷.

Figuur 5 detail uit het landboek van 1668¹⁹

Op basis van de historische bronnen kunnen we besluiten dat de percelen waarop het projectgebied zich situeert, vermoedelijk nooit bebouwd waren tijdens de Middeleeuwen. Ook op het landboek uit 1668 wordt het gebied als *gemene weideveld* aangeduid¹⁸.

Op de 18de-eeuwse Ferrariskaart is eveneens een weidegebied te herkennen.

Figuur 6 detail van de Ferrariskaart lokalisering van het projectgebied²⁰.

¹⁷ <http://paola.erfgoed.net>

¹⁸ WINTEN 1967.

¹⁹ 1668 (kopie 1798 van 1759 – M1673A), Rijksarchief Brugge. Met dank aan Sam De Decker.

²⁰ <http://www.ngi.be/ferraris/NL/NL1-4-2.jsp>

2. Methodiek

2.1. Vooropgestelde strategie

Bij een archeologische inventarisatie wordt getracht inzicht te krijgen in de verspreiding, de densiteit, de aard en de chronologische waarde van de eventuele archeologische sporen op het terrein.

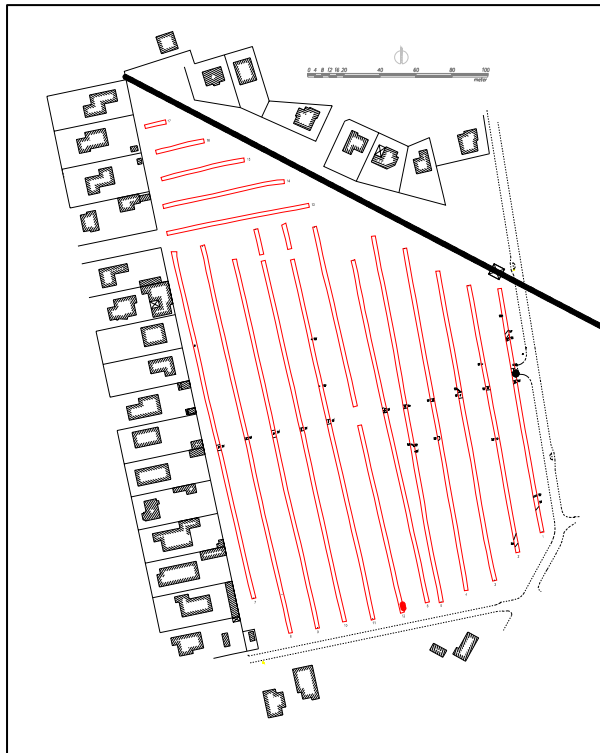
Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden *Bijzondere voorschriften bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem* schriftelijk vastgesteld door het Agentschap RO Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Deze technische bepalingen omvatten de kwaliteitsnormen waaraan het archeologisch onderzoek dient te voldoen.

Wat de methodologie betreft, wordt het gebruik van continue sleuven voorgeschreven. Bij deze methode worden lange proefsleuven ononderbroken over de volledige lengte van de percelen uitgegraven. De afstand tussen de rijen bedraagt max. 15m. De afgraving gebeurt door een kraan met platte bak, waarvan de bakbreedte minstens 1,8m bedraagt en bij voorkeur 2m. Deze graafwerken gebeuren onder de begeleiding van archeologen die eveneens de diepte aangeven. De diepte van de sonderingen wordt afgestemd op de plaatselijke bodemopbouw. In totaal wordt op deze manier ongeveer 10 tot 12 % van het plangebied gesondeerd.

Figuur 7 Algemeen zicht op de proefsleuven

2.2. Toegepaste onderzoeksmethode

Figuur 8 Lokalisering van de proefsleuven

Overeenkomstig de bijzondere voorschriften, werden in totaal 17 continue sleuven getrokken. 12 sleuven werden parallel met de Spermalieweg aangelegd; de afstand tussen de sleuven bedraagt max. 13m. Enkel sleuf 6 vertoont een lichte afwijking: deze sleuf is iets anders georiënteerd en de afstand tussen sleuf 5 en sleuf 6 bedraagt in het zuiden slechts 5,5m. Deze sleuf werd immers parallel met de gracht ten oosten van perceel 3n50 getrokken. Ter hoogte van dit perceel werd geen sleuf aangelegd, omdat dit perceel waarschijnlijk een oude dreef is. Sleuf 10 en sleuf 11 vertonen een onderbreking aan noordelijke zijde omwille van de ernstige wateroverlast in deze zone. Ook sleuf 12 vertoont omwille van deze reden centraal een onderbreking.

Op percelen 3m50, 3l50, 3k50 en 3d50 werden de sleuven parallel met de Rozendalestraat ingeplant. Langs de noordzijde van het terrein bevindt zich een hoogspanningsluchtlijn (150kV-geleider). Omwille van de veiligheidsvoorschriften kon het terrein ten noorden van de luchtlijn niet gesondeerd worden²¹.

De proefsleuven werden met een *total station* ingemeten en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. Waar sporen werden aangetroffen, werd het opgravingsvlak plaatselijk opgeschaafd om vervolgens de sporen zo optimaal mogelijk te documenteren. Dit hield in: fotograferen, intekenen en beschrijven van alle aangetroffen sporen. Omwille van wateroverlast werden de sporen onmiddellijk handmatig ingetekend op schaal 1:100. Er werden enkele sporen gecoupeerd ter controle. In elke proefsleuf werden telkens ook twee bodemprofielen geregistreerd. Enkel in sleuf 8 en sleuf 17 konden omwille van wateroverlast slechts één bodemprofiel geregistreerd worden.

Figuur 9 Analoge opmeting van de sporen

²¹ Aangetekend schrijven Elia 19 november 2008.

3. Resultaten

3.1. Algemene waarnemingen

Bij de start van de werken bestond het terrein uit drassig weiland. Lokaal stonden grote plassen water die tijdens het proefsleuvenonderzoek zo goed mogelijk gedraineerd werden door het terug vrijmaken van de grachten.

Figuur 10 Toestand van het terrein bij aanvang van de werken

3.2. Stratigrafie

Stratigrafische observaties gebeurden enerzijds tijdens het graven van de proefsleuven zelf als tijdens de registratie van de bodemprofielen. Deze profielen werden zo goed mogelijk aan het begin en einde van de proefsleuven gegraven.

Op een groot deel van het terrein was een podzol bewaard. Deze bodem is typisch voor arme zandgronden waarop zich een bos ontwikkeld heeft. Onder een ploeg-/strooisellaag (A) bevindt zich dan een E-horizont, waaruit humeus materiaal en ijzer is gespoeld. Deze horizont is herkenbaar door zijn grijswitte kleur. Het humeuze materiaal heeft zich vastgezet in een donkere aanrijkingshorizont met daaronder vaak een ijzeraanrijking (B). In het projectgebied bleek de uitlogingshorizont vaak afwezig. Sporadisch bevond er zich nog een restant in sporen van windvallen of gemengd met de B-horizont. De B-horizont was donkerbruin/zwart tot paars van kleur en vaak bevond er zich direct hieronder harde ijzeroxidatieconcreties. Dit zijn elementen die wijzen op een 'natte' podzol en het drassige karakter van de omgeving bevestigen. Podzolbodems zijn relevant binnen een archeologisch waarderingsonderzoek, aangezien ze het ongestoorde karakter van de bodem bevestigen. Nederzettingssporen die dateren van vóór de podzolisering zullen goed bewaard zijn. Anderzijds vertroebelt het podzoliseringsproces de zichtbaarheid van de archeologische sporen waardoor het soms nodig is om het archeologisch vlak iets dieper te graven. In het projectgebied bleek de podzol echter beperkt tot de zuidelijke zone en was bovendien vaak afgeknot of zelfs zwak ontwikkeld.

Figuur 11 typisch profiel aan de zuidzijde van het gebied. 1: ploeglaag, 2: restant humeuze B-horizont, 3: harde laag ijzeroxideconcretie.

Figuur 12 Profiel met restant van een zwak ontwikkelde podzol. 1: ploeglaag, 2: gemengde E/B-horizont, 3: moederbodem (C)

Naar het midden en noorden van het terrein toe bleek geen podzol aanwezig. De bodemopbouw bestond uit een donkerbruin-zwarte ploeglaag van ca. 30cm dik en daaronder een zandige matrix met roestverschijnselen. Deze roestvlekken zijn kenmerkend voor gleyprocessen en ontstaan onder invloed van een fluctuerende grondwaterspiegel.

Figuur 13 A/C profiel met 1: ploeglaag en 2: moederbodem met roestvlekken.

De meest noordelijk gelegen percelen (3m50, 3l50, 3k50 en 3d50) bleken verstoord door recente puinlagen.

Figuur 14 verstoorde ploeglaag (1) met daaronder een zandige moederbodem (2)

We kunnen concluderen dat de bodemkundige observaties zowel het drassige karakter van de omgeving als het feit dat het gebied lange tijd bebost was bevestigen. Niet alleen de ontwikkeling van een podzolbodem, maar ook het veelvuldig voorkomen van windvallen wijst hier op²².

Figuur 15 voorbeeld van een windval.

²² Een wind- of boomval is een spoor dat ontstaat door de ontworteling van een boom.

3.3. Archeologische gegevens

In de sleuven werden geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er werden een aantal sporen afgelijnd, maar op basis van hun onregelmatige aflijning en vulling interpreteren we deze als natuurlijke sporen. Een aantal van hen werden ter controle gecoupeerd. In geen enkel geval bleek het om een archeologisch spoor te gaan. Evenmin werden er archeologische voorwerpen aangetroffen.

Één oost/west georiënteerde gracht, centraal gelegen in het projectgebied, bevatte modern afvalmateriaal (plastic edm).

4. Evaluatie en advies

Het archeologisch onderzoek te Sijsele-Spermalie werd uitgevoerd door middel van een proefsleuvenonderzoek. Er werden geen archeologische sporen aangetroffen. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het drassige karakter van de omgeving.

Omwille van deze negatieve resultaten adviseren wij geen verder onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

DE GRUYSE J. & DE VOS S. 2008, *Proefsleuvenonderzoek Damme-Golf*. Ongepubliceerd rapport, Ruben Willaert bvba.

DE LOË A. 1905, Rapport général sur les recherches et les fouilles exécutés par la Société pendant l'exercice 1903, *Annales de la Société archéologique de Bruxelles*, XIX, 129-185.

IN 't VEN I. & HOLLEVOET Y. 2005, Damme/Moerkerke-Brieversweg, in: IN 't VEN I. & DE CLERCQ W. (red.), *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, I, Brussel, 61.

IN 'T VEN I., HOLLEVOET Y., COOREMANS B., DE GROOTE K. & DEFORCE K. 2005, Damme/Sijsele-Antwerpse Heirweg, in: IN 't VEN I. & DE CLERCQ W. (red.), *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, I, Brussel, 63-64.

IN 'T VEN I. & HOLLEVOET Y. 2005, Een Romeinse nederzetting ten westen van de Stoofweg te Damme/Sijsele (prov. West-Vlaanderen), in: IN 't VEN I. & DE CLERCQ W. (red.), *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, I, Brussel, 29-34.

IN 'T VEN I., HOLLEVOET Y., COOREMANS B., DE GROOTE K. & DEFORCE K. 2005, II, Een Romeins grafveld ten oosten van de Stoofweg te Damme/Sijsele (prov. West-Vlaanderen), in: IN 't VEN I. & DE CLERCQ W. (red.), *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, I, Brussel, 35-45.

RYSSAERT C., DE GRUYSE J. & GHEYSEN K. 2008, *Archeologisch Onderzoek van een Romeins grafveld te Sijsele*, Ongepubliceerd rapport, Ruben Willaert bvba.

VAN DEN BON A. 1976, Uit de geschiedenis van het duizendjarig Sijsele, in: s.n., *1000 jaar Sijsele*, Brugge.

WINTEIN W. 1967, Landschapsontwikkeling te Sijsele. Een historisch-geografisch overzicht vanaf de eerste ontginningen tot heden. In: Heemkundige Kring Bos en Beverveld. Jaarboek 1967, nr. 2, 9-41.

BIJLAGEN

1. Overzichtsplan

2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven

Proefsleuf	Omtrek	EH	Oppervlakte	EH
		m		m ²
1	281.8	m	307.3	m ²
2	309.1	m	333.4	m ²
3	357.7	m	395.3	m ²
4	394.3	m	431.2	m ²
5	422.3	m	458.0	m ²
6	397.3	m	428.3	m ²
7	404.5	m	439.1	m ²
8	450.3	m	483.1	m ²
9	429.0	m	456.7	m ²
10	453.3	m	493.0	m ²
11	452.1	m	492.6	m ²
12	431.2	m	469.7	m ²
13	165.2	m	182.1	m ²
14	141.8	m	157.9	m ²
15	98.6	m	106.3	m ²
16	59.2	m	65.2	m ²
17	28.2	m	26.0	m ²
TOTAAL	5275.9	m	5725.2	m²

3. Sporenlijst

Sleuf	Spoor	Interpretatie	vorm	textuur	kleur	inclusies	datering	vondst
1	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent?	
1	2	Greppel	Lineair	Zand	Lichtbruin			
1	3	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
1	4	Verstoring		Zand	Donkergrijs, donkerbruin		Recent	
1	5	Kuil		Zand	Donkergrijs			
1	6	Greppel	Lineair	Zand	Donkergrijs		Recent	
1	7	Greppel	Lineair	Zand	Donkergrijs			
1	8	Kuil	Rond	Zand	Donkergrijs			
2	1	Kuil	Rond	Zand	Lichtgrijs			
2	2	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
2	3	Kuil	Rond	Zand	Donkergrijs			
2	4	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent?	
3	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
3	2	Greppel	Lineair	Zand	Donkergrijs			
4	1	Gracht	Lineair	Zand	Donker grijs bruin, scherp afgelijnd		Recent	
4	2	Windval?		Zand			Post-ME	
5	1	Kuil		Zand	Donkergrijs met bruine vlekjes			
5	2	Kuil		Zand	Lichtgrijs			
5	3	Kuil		Zand	Lichtgrijs			
5	4	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
6	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
7	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
7	2	Natuurlijk	Rond	Zand	lichtgrijs			
8	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
9	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
10	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
11	1	Gracht	Lineair	Zand	Donkerbruin, scherp afgelijnd		Recent	
11	2	Natuurlijk	Rond	Zand	Lichtgrijs			
11	3	Natuurlijk	Rond	Zand	Lichtgrijs			

